

9781
7/14/43

สารกรมศิลปากร

www.fad.moe.go.th

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ISSN 0857-527x

พระราม

พระลักษมณ์

พระราม (กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา องค์ที่ ๔)

สี่เหลี่ยม ๑ หน้า ๒ มือ มงกุฎชัย (ยอดแหลม) หรือพระมหาพิชัยมงกุฎ ตอนทรงพรตสวม “ชฎายอดฤๅษี” (ยอดกะตาปลา) ไอรสท้าวทศรถกับนางเกาสุริยา เวลาสำแดงอิทธิฤทธิ์ปรากฏเป็น ๔ มือ ทรงเทพอาวุธ ตรีศก จักร สังข์ ไม้ศร เป็นอาวุธ

พระลักษมณ์ (อนุชาพระราม)

สี่เหลี่ยม ๑ หน้า ๒ มือ ชฎามนุษย์ หรือมงกุฎยอดชัย ไม้พระขรรค์เป็นอาวุธ ไอรสท้าวทศรถกับนางไภษเกษี

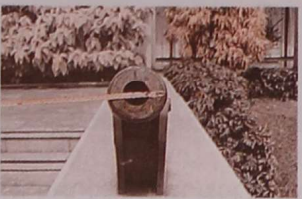
สารกรมศิลปากร

วารสารรายเดือน กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓

สิบทิศ

งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๒
ตรวจเยี่ยมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี	๓
นิทรรศการทัศนศิลป์ ๔ เกาทอง	๓
เทศกาลภาพยนตร์ไทย-ญี่ปุ่น	๔
ศิลปากรสัญจร ครั้งที่ ๖	
ณ โรงเรียนภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์	๔
กรมศิลปากรจัดนิทรรศการการประกวดแนวความคิด	
เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๕

งานกรมศิลป์

ปิ่นใหญ่คู่ผู้ศึกษา ปิ่นใหญ่ฮอลันดาจารึกอักษรไทย	๖
แนะนำศูนย์ข้อมูล	
ศิลปโบราณวัตถุพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี	๑๐
ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนภายในท้องถิ่น	
กับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด ในการจัดกิจกรรมพิเศษ	๑๕

จากสนาม

ถ้าพระนาหลวง : ศาสนสถานร่วมสมัยกับภูพระบาท	๑๗

บทความพิเศษ

แนวคิดการจำลองภาพชีวิตจากหลักฐานทางโบราณคดี...	
อีกทางเลือกหนึ่งของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง	๒๑
วัดพระราม ๙ กาญจนบุรี	๒๕

ที่ปรึกษา

นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น
นางกนกพร อรรถการณณ์
นายอารักษ์ สังหิตกุล
นายวิระ โรจน์พจนรัตน์
นางโสมสุตา สัตยวงษ์

บรรณาธิการอำนวยการ

นายจุฬพล สอนเสริม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

กองบรรณาธิการ

นางจุฑาทิพย์ โคตรประทุม
นางสาวศรีภัทรา หอมชื่น
นางสาวนรินทร์ พรหมน้อย
นางรัชณี งามเจริญ
นางสาวกรสวรรณ มณีवास
นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวิ
นายลักษมณ์ กาญจนนินทุ
นางสาวปาริชาติ คำจ้อย
นางสาวณัฐกร พลับประสิทธิ์
นางสาวกุลนรี มีแก้ว
นางสาววันดี วีระนะ

ฝ่ายภาพและศิลปกรรม

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
นายชาญณรงค์ คงโคคา
นางสาวรวานี แจ่มนาม
นางสาวกรรมา นุตะศรีรินทร์

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะศรีรินทร์
นายทวีศักดิ์ ห้ามโธสง
นายบัณฑิต ศิริรัมย์
นางสาวกัญญา ทองบ้านเกาะ
นางสาวน้ำฝน จินชวัน

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการกรม
กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๔-๒๐๕๐, ๒๒๒-๓๕๖๙
โทรสาร ๒๒๒-๐๙๓๔

พิมพ์

บริษัท พริสเกล จำกัด
โทร. ๙๕๔-๓๐๖๐-๒
โทรสาร ๕๘๘-๓๐๗๕

งานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานงานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี ๒๕๑๑ โดยในปีนี้ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากรได้จัดการแสดงร่วมงาน ๓ ชุด ได้แก่ รำอาเศียรวาท เป็นการแสดงรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณและพระอัจฉริยภาพด้านนาฏดุริยางคศิลป์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา เป็นผู้ประพันธ์บท การแสดงเบิกโรงชุดรำประเลง เป็นการแสดงรำเบิกโรงก่อนการแสดงละครใน ซึ่งมีแต่โบราณ มีความหมายเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคล การ

แสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ และการแสดงละครในเรื่อง อิเหนา ตอนบวงสรวง โดยยุวศิลปินของมูลนิธิฯ

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การประกวดไก่แจ้ การประกวดผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว ประกวดสวนถาด ประกวดสวนครัวอากาศ ประกวดอาหารพื้นเมือง ประกวดบอนสี ประกวดเครื่องหอม นิทรรศการของผู้ฝึกอบรมโครงการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านทัศนศิลป์ การสาธิตการทำหัตถ์ไทย ทำเบญจรงค์ การแกะสลักผลไม้ การจัดซุ้มดอกไม้ในสวน การจัดโต๊ะดอกไม้ไทย การทำขนมเบื้อง ขนมจีบ ฯลฯ และยังมีการแสดงการเล่นพื้นบ้านเด็กไทย การแสดงหุ่นกระบอก การบรรเลงดนตรีไทย โดยวงงาช้างของกองทัพเรือ มีการจำหน่ายต้นไม้ในวรรณคดี ต้นไม้พื้นเมืองและสินค้าพื้นเมือง รวมถึงอาหารไทยแบบดั้งเดิมและอาหารพื้นเมืองของภาคต่างๆ

ตรวจเยี่ยมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นางสาวกัญญา ศิลปอาชา) และ ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา และคณะ ตรวจเยี่ยมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๓ และ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ ตามลำดับ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก เป็นโครงการที่กรมศิลปากรวางแผนจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์แนะนำเรื่องราวของคนไทยที่มาจากหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์ ต่างประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม แต่มารวมกันอยู่อย่างสุขสงบ ภายใต้พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้ร่วมกันสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากวัฒนธรรมของตน แล้วมาหล่อหลอมกันเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ศิลปะและวัฒนธรรมไทย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ตั้งอยู่บนพื้นที่ ๒๕๑ ไร่ ไม่ห่างจากถนนวงแหวนรอบนอก บางนา-บางปะอิน ตำบลคลองห้า อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประเภทต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม คือ ศูนย์ข้อมูลศิลปโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เป็นคลังกลางของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั่วประเทศที่จะเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุซึ่งเป็นสมบัติของชาติทั้งหมด หอศิลป์แห่งชาติเฉลิม

พระเกียรติ ร.๙ เป็นที่รวบรวมงานศิลปะของศิลปินไทย กระจายศิลปะสมัยใหม่ให้ขยายออกสู่ชนเมืองและเป็นประตูสู่ส่วนภูมิภาคอื่นๆ ต่อไป พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาเป็นสถานที่จัดแสดงเรื่องราวของคนไทยจากเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศ และศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ศิลปโบราณวัตถุ

นอกจากนี้ในอาณาบริเวณพิพิธภัณฑ์สถานยังประกอบด้วยหน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ อีกคือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ดำเนินงานโดยหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หออัครศิลปินของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และพิพิธภัณฑ์สถานแร่และหินของกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม

นิทรรศการทัศนศิลป์ ๔ เกาทอง

พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ เสด็จทรงเปิดนิทรรศการ “ทัศนศิลป์ ๔ เกาทอง” ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์

ศูนย์ศิลปแสงเงา กรมศิลปากร กลุ่มศิลปิน ๔ เกาทอง ร่วมกับธนาคาร รัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชนต่างๆ จัดโครงการทัศนศิลป์เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระชนมายุครบ ๗๒ พรรษา

ในหัวข้อเรื่อง ทัศนศิลป์ ๔ เกาทอง

ผลงานที่นำมาจัดแสดง เป็นผลงานที่รวบรวมจากประสบการณ์ในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ของศิลปิน ๔ ท่าน คือ ปรีชา เกาทอง สุชาติ เกาทอง สมชาย เกาทอง และสุวิชาญ เกาทอง โดยนำเสนอแนวคิดรวบยอดที่เป็นเอกลักษณ์ของศิลปินแต่ละท่าน ถ่ายทอดออกมาเป็นงานจิตรกรรม วาดเส้น สื่อผสมและศิลปะแนวจัดวาง

เทศกาลภาพยนตร์ไทย - ญี่ปุ่น

นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รองอธิบดีกรมศิลปากร เป็นประธานเปิดงานเทศกาลภาพยนตร์ไทย - ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๓ ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

มูลนิธิญี่ปุ่น กรุงเทพฯ ร่วมกับองค์กรและชุมชนชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้ริเริ่มจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมหลากหลายรายการตลอดทั้งปีที่ผ่านมา เพื่อมีส่วนร่วมกับชาวไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระ-

ราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

สำหรับงานเทศกาลภาพยนตร์ไทย - ญี่ปุ่น เป็นกิจกรรมสุดท้ายของงานเฉลิมพระเกียรติที่จัดขึ้น กรมศิลปากร โดยหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนี้ และได้คัดเลือกภาพยนตร์ไทยในหัวข้อ ภาพยนตร์ไทย - ญี่ปุ่นในรอบ ๗๒ ปีที่ผ่านมา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๘ ทศวรรษ นับจากปี พ.ศ. ๒๔๗๐ อันเป็นปีพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทศวรรษละ ๑ เรื่อง รวม ๘ เรื่อง นำมารวมจัดฉายกับภาพยนตร์ญี่ปุ่น ๘ เรื่องจาก ๘ ทศวรรษเช่นกัน ซึ่งผู้ชมจะได้ร่วมกันมองย้อนรำลึกถึงวิวัฒนาการของภาพยนตร์ทั้งสองประเทศที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เปรียบเทียบสภาพชีวิตและสังคมของไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งแม้มิได้อยู่ใกล้ชิดกัน แต่ได้มีสายสัมพันธ์อันดีและลึกซึ้งในประวัติศาสตร์อันยาวนานที่ผ่านมา ทั้งในระดับพระราชวงศ์ รัฐบาล และประชาชน

ศิลปากรสัญจร ครั้งที่ ๖

ณ โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

กรมศิลปากร จัดโครงการ “ศิลปากรสัญจร สู่สถานศึกษา ครั้งที่ ๖” ณ โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในวันที่ ๑๔ - ๑๕ มกราคม ๒๕๔๓ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในคุณค่ามรดกศิลปวัฒนธรรม อันเป็นรากเหง้าของวิถีชีวิตคนไทยในอดีตมาสู่สถานศึกษาให้เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการสืบสาน สืบทอด และอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ต่อไป

ศิลปากรสัญจร สู่สถานศึกษา ครั้งที่ ๖ นี้ ประกอบด้วยการจัดนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรม ไทย และมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบจากหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกรมศิลปากร เช่น การสาธิตการสอนโขน นาฏศิลป์ และการแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ การสาธิตงานด้านช่าง จากวิทยาลัยช่างศิลป์ การสาธิตการจารใบลาน และ

นิทรรศการหนังสือเก่าทรงคุณค่า จากหอสมุดแห่งชาติ การสาธิตการเก็บรักษา ดูแลเอกสารโบราณเก่าแก่ที่สำคัญ จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีการบรรยายพิเศษเรื่อง “คุณค่าศิลปวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของเยาวชน” โดยวิทยากร นายสมฤทธิ์ ลือชัย สื่อมวลชน และรองกรรมการผู้จัดการ บริษัท คิด แอนด์ คิน จำกัด

กรมศิลปากร จัดนิทรรศการการประกวดแนวความคิด เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตามที่กรมศิลปากร ในฐานะกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการอำนวยการ วันอนุรักษ์มรดกไทย ได้ดำเนินโครงการการประกวดแนวความคิดเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยเชิญชวนผู้สนใจร่วมส่งแบบเข้าประกวด และจัดพิธีมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดแบบแล้วนั้น เพื่อเผยแพร่กิจกรรมดังกล่าวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น กรมศิลปากรจึงได้นำแบบที่ได้รับรางวัลดีเด่นและรางวัลชมเชย ๓๙ แบบ รวมถึงส่วนหนึ่งของแบบที่ส่งเข้าประกวดมาจัดแสดงนิทรรศการการประกวดแนวความคิดเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น ระหว่างวันที่ ๒๔ มกราคม - ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ ณ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นิทรรศการในครั้งนี้ จัดเนื่องในโอกาสพิธีเปิดอาคารเรียนและบริหาร ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานเปิดอาคารเรียนและบริหารฯ ในวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๔๓

การจัดนิทรรศการการประกวดแนวความคิดเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมวันอนุรักษ์มรดกไทย และจะช่วยขยายผลการประกวด แนวความคิดเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นให้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ

ปืนใหญ่คู่สู้ศึกชนะ ปืนใหญ่ฮอลันดาจารึกอักษรไทย

ปืนใหญ่สัมฤทธิ์ผลิตหรือสั่งโดย บริษัท VEREENIGDE Oost JNEISEHE Compagnie มีชื่อย่อเป็นสัญลักษณ์ ภายในกรอบรูปโล่หี อักษรไขว่ V.O.C. และอักษร “Z” “M” ปีคักราช ๑๗๕๙ ตรงกับสมัยพระนครศรีอยุธยารัชกาลพระเจ้าอู่หมพร ก่อนเสียกรุง ๘ ปี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาบทบาทของชาวโปรตุเกส ค่อยๆ ลดน้อยลงเพราะอิทธิพลของฮอลันดาและ ฝรั่งเศส ประกอบกับการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของ บาทหลวงชาวโปรตุเกสต้องอยู่ในความดูแลปกครอง ของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจากคำสั่งของพระสันตปาปา ที่กรุงโรม ตราบจนกรุงศรีอยุธยาถูกทำลายอีกครั้งจากการสงครามกับพม่าในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ โบสถ์ของชาว โปรตุเกสและชุมชนหมู่บ้านโปรตุเกสถูกเผาทำลาย ชาวโปรตุเกสที่เหลือจึงอพยพลงมามาตั้งชุมชนของตน ขึ้นใหม่อีกครั้งที่กรุงธนบุรีและกรุงเทพมหานครในเวลาต่อมา

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ชาวยุโรปอีกชาติ

หนึ่งคือ ฮอลันดา ได้เริ่มเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย กับกรุงศรีอยุธยาโดยบริษัทการค้าของฮอลันดาที่เรียก กันว่า บริษัทอีสต์อินเดียของฮอลันดาหรือชื่อย่อว่า V.O.C.(Verenigde Oostindische Compagnie) อันเป็น บริษัทที่สร้างขึ้นโดยการรวมตัวกันของพ่อค้าจากเมือง ต่างๆ ในฮอลันดา และตั้งเป็นคณะกรรมการบริหาร ของบริษัทขึ้น เมื่อมีการเดินทางออกไปค้าขายยังต่างประเทศ บริษัท V.O.C. นี้ก็ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลของฮอลันดา การเข้ามาติดต่อค้าขายดินแดน ต่างๆ ในเอเชียของฮอลันดานั้นก็เช่นเดียวกับชาว โปรตุเกสที่ต้องอาศัยกำลังเข้ายึดดินแดนบางแห่งไว้ใน ครองครอง ฮอลันดาได้เข้ามายึดและตั้งศูนย์กลาง

ของการปกครองอาณานิคมของตนในเอเชียขึ้นที่เมืองปัตตาเวีย (คือ จาร์กาด้าในปัจจุบัน) จากนั้นจึงเดินทางเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. ๒๑๔๗ อันเป็นระยะปลายรัชสมัยพระนเรศวรมหาราช โดยพ่อค้าชาวฮอลันดาชื่อ Wybrand Van Warwyck ได้เดินทางจากเมืองปัตตานี ซึ่งฮอลันดาได้เข้ามาตั้งสถานีการค้าขึ้นที่นั่นก่อนแล้วเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา แต่อย่างไรก็ตาม การเข้ามาครั้งนี้ก็เป็นเพียงเข้ามาเพื่อดูสภาพความเป็นไปของเมืองอยุธยาเท่านั้น ยัง

ด้านบนของลำกล้องมีอักษรไทยจารึกคร่ำเงิน ชื่อปืนผู้ศึกชนะ กระสุนสองนิ้ว กินดินห้าตำลึง (กินดินหมายถึง ใช้ดินปืนเป็นกำลังไฟทางด้านปากกระบอกโดยบรรจุดินปืน) หมอน และลูกปืน ดินชะนวน ชนวน ตามขั้นตอน

ไม่มีการตั้งสถานีการค้าขึ้นแต่อย่างใด เมื่อพระเอกาทศรถขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๑๔๘ การติดต่อสัมพันธ์กันอย่างจริงจังจึงได้เริ่มขึ้น พระเอกาทศรถได้จัดส่งคณะทูตเดินทางไปยังอัมสเตอร์ดัมในปี พ.ศ. ๒๑๕๐ จากนั้นจึงได้มีการก่อสร้างสถานีการค้าของฮอลันดาขึ้นในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในระยะแรกนี้เข้าใจว่าคงเป็นอาคารที่ก่อด้วยไม้ยังไม่มีมีการก่อสร้างที่ถาวรมั่นคงเท่าใดนัก ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๑๗๗ เมื่อโยช เซาเติน (Joose Soutinch) ได้เข้ามาเป็นผู้อำนวยการสถานีการค้าของฮอลันดาในกรุงศรีอยุธยา จึงได้มีการก่อสร้างสถานีการค้าที่ก่อด้วยอิฐอย่างมั่นคงถาวรขึ้นและคงอยู่ต่อมาจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ Gijbert Van Heecq ซึ่งเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. ๒๑๙๘ ปลายสมัยพระเจ้าปราสาททองได้กล่าวถึงสภาพสถานีการค้าของฮอลันดาว่ามีอาณาบริเวณกว้างขวางมาก ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเพื่อสะดวกต่อการขนถ่ายสินค้า ผู้อำนวยการสถานีการค้าของฮอลันดา ในกรุงศรีอยุธยาที่เป็นที่รู้จักกันดีอีกผู้หนึ่งนอกเหนือไปจากโยช เซาเติน^๑ ก็คือ เยราเมียส ฟาน ฟลีต ซึ่งได้

เข้ามาประจำอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลานานและได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับกรุงศรีอยุธยาไว้หลายเรื่องด้วยกันเช่น บันทึกเรื่อง Description of the Kingdom of Siam. The Historical Account of the War of Succession Following the Death of King-Phra Interajasia 22 King of Ayutthaya Dymasty. The Chronicle of the Ayutthiab Dynasty ชาวฮอลันดาเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาด้วยจุดประสงค์ทางการค้าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะชาวฮอลันดานับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีนโยบายที่จะเผยแพร่คริสต์ศาสนาออกไปสู่ดินแดนต่างๆ อย่างจริงจัง สินค้าที่ฮอลันดามีความต้องการจากอยุธยาคือ สินค้าจำพวกหนังสัตว์ โดยเฉพาะหนังวัว เพื่อนำไปขายต่อยังตลาดญี่ปุ่น และข้าว เพื่อส่งไปยังเมืองปัตตาเวีย ส่วนสินค้าอื่นๆ ที่ปรากฏในบันทึกของบริษัท V.O.C. ที่เมืองอัมสเตอร์ดัม ส่วนใหญ่จะเป็นพวกสินค้าจากป่าและพวกแร่ต่างๆ ในช่วงรัชสมัยของพระเอกาทศรถและพระเจ้าทรงธรรม การค้าระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฮอลันดาเป็นไปอย่างดี ฮอลันดาได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าหลายอย่างด้วยกัน ทำให้ในเวลาต่อมา

^๑ พริกซ์ ชวนะเกียรไกร, ชาวตะวันตกในสมัยกรุงศรีอยุธยา, กรมศิลปากร ปีที่ ๓๓ เล่มที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๓๓ หน้า ๖๐ - ๖๒.

พ่อค้าชาวโปรตุเกสซึ่งเกิดความไม่พอใจอยู่แล้วจากการเข้ามาของฮอลันดา ใช้กำลังเข้าโจมตีเรือสินค้าของฮอลันดาหลายครั้งหลายหนในช่วงรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรมและพระเจ้าปราสาททอง นอกจากนี้ก็ยังเกิดปัญหากับพ่อค้าชาวจีนอีกด้วย ถึงกับฮอลันดาใช้กำลังเข้ามาเปิดอ่าวไทยในปี พ.ศ. ๒๒๐๗ ในรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราช แต่ในที่สุดเหตุการณ์ก็ยุติลงได้โดยที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำสนธิสัญญายุติสงครามต่อกัน

ในด้านการทหารนั้นฮอลันดาได้เข้ามามีบทบาทในด้านนี้เพียงเล็กน้อย ที่มีปรากฏหลักฐานคือเมื่อกรุงศรีอยุธยาเกิดความขัดแย้งกับปัตตานีและได้ยกกองทหารลงไปเพื่อที่จะโจมตีเมืองปัตตานีในปี พ.ศ. ๒๑๗๗ ในรัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม กรุงศรีอยุธยาได้ขอร้องให้ฮอลันดาส่งกองเรือของฮอลันดาช่วยสนับสนุนกองทัพของกรุงศรีอยุธยา แต่ฮอลันดาก็ไม่สามารถส่งกองเรือมาช่วยกรุงศรีอยุธยารับกับปัตตานีได้ทันเวลา เพราะต้องขออนุญาตต่อผู้สำเร็จราชการที่เมืองปัตตานีเสียก่อน แม้กระนั้น โยชเซาเติน ผู้อำนวยการสถานีการค้าของฮอลันดาก็แสดงให้เห็นว่ามีความเต็มใจที่จะสนับสนุนและช่วยเหลืออยุธยาอย่างเต็มที่ จึงทำให้พระเจ้าทรงธรรมทรงสนับสนุนการค้าของฮอลันดาและทรงอนุญาตให้สร้าง

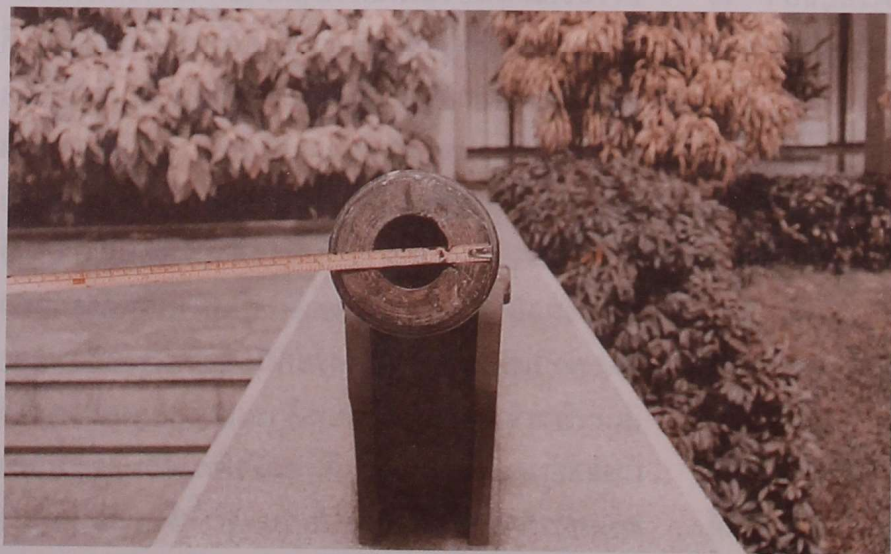
อาคารสถานีการค้าขึ้นใหม่อีกด้วย

ในช่วงระยะปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาการค้าของฮอลันดาค่อยๆ ลดน้อยลงและไม่ได้แต่งตั้งให้ชาวฮอลันดามาเป็นผู้อำนวยการสถานีการค้าในกรุงศรีอยุธยา แต่ได้ตั้งให้พ่อค้าชาวกรุงศรีอยุธยาเป็นหัวหน้าสถานีการค้าในกรุงศรีอยุธยา และก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับพม่าในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ชาวฮอลันดาที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาก็ได้พากันอพยพออกจากกรุงศรีอยุธยาและปิดสถานีการค้าของตนลงในปี พ.ศ. ๒๓๐๘ (ปัจจุบันพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของอุโมงค์มรณะยังคงเหลือเพียงร่องรอยบางส่วนของรากฐานอาคารคลังสินค้า สมาคมชาวฮอลันดาในประเทศไทยได้จัดสร้างอนุสรณ์สถานขึ้นเป็นที่ระลึกว่าสถานที่แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของสถานีการค้าของฮอลันดาในสมัยกรุงศรีอยุธยา)

สำหรับหลักฐานที่เมืองไทยพอหาได้ในขณะนี้ก็คือจดหมายเหตุของพ่อค้าฝรั่งชาวฮอลันดาชื่อ นายโยช เซาเติน (Joosecehouten) เข้ามาทำการค้าขายในสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมและพระเจ้าปราสาททอง

พ่อค้าฝรั่งชาวฮอลันดาได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวสยามและชาวญี่ปุ่นโดยผ่านทางเมืองลิสบอน เมืองหลวงของประเทศโปรตุเกส จนกระทั่งในสมัย

ของพระเจ้าฟิลิปที่ ๒ แห่งกรุงสเปน ซึ่งได้ทรงปกครองโปรตุเกสด้วยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๑๒๓ - ๒๑๔๑ ได้ยกการค้าบางส่วนให้กับฮอลันดา จึงมีพ่อค้าจากเมืองอัมสเตอร์ดัม ได้ตั้งบริษัทการค้าของตนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๑๓๘ ทำการซื้อขายสินค้ากับกลุ่มประเทศแถบเอเชียเอง และมีกองเรือสินค้าชุดแรก ๑๕ ลำ ภายใต้การควบคุมของนายซี เป้าต์เมน (C.Houtman) ได้เดินทางจากฮอลันดามาถึงเมืองบันตัมโดย

เส้นผ่าศูนย์กลางของกระบอกปืนใหญ่เป็นกรรมวิธีหล่อพิเศษเพื่อป้องกันการแตกขณะยิง

ใช้เวลาเดินทาง ๑๕ เดือน (บันทึก
ขอ รุขพานิช แบล, ประชุม
พงศาวดาร ภาคที่ ๗๖ ขององค์
การค้าคุรุสภา กรุงเทพฯ ๒๕๑๓)

สมาชิกของคณะกรรมการ
บริษัทที่สร้างขึ้นในประเทศ ได้
ก่อตั้งการปกครองที่มีลักษณะ
เป็นเอกเทศขึ้นมีชื่อเรียกว่า^๑
VEREENIGDE Oost Indische
Compagnie มีชื่อย่อเป็นสัญลักษณ์
อักษรย่อว่า V.O.C. และ
ได้ตั้งสถานีหรือโรงงานขึ้นใน
จาร์กาตาร์ ซึ่งชาวฮอลันดาได้มา

สร้างเป็นเมืองมีป้อมปราการอย่างแข็งแรง และเรียก
ว่าเมืองปัตตาเวีย ในวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๑๖๒
ปัตตาเวียได้กลายเป็นเมืองสำคัญในการผลิตสินค้า
และคลังสินค้า เป็นศูนย์กลางทางการเมืองการ
ปกครองของฮอลันดาในเอเชีย และได้เจริญสูงสุดใน
ด้านเศรษฐกิจในตอนปลายของกรุงพม่าที่
๒๓

สำหรับกรุงสยาม ชาวฮอลันดากับชาวอาทิติย์
อุทัยเป็นบ้านใกล้เคียงอยู่ติดกันมีความ
สัมพันธ์อันดีงามต่อกัน เราเคยพบชาว^๒ใส่เกล้าสาเก
ลายครามและจานผลิตจากโรงงานในเมืองอาริตะ ลัง
ทำโดยใช้เครื่องหมาย V.O.C. เป็นตราโลโก้ บนใส่ทำ
เป็นรูปสิงห์คู่ขนานอยู่ได้มังกูในลักษณะยืนสองขา
เหรียญทองแดงยังเป็นเอกสารทางจดหมายเหตุที่
สำคัญเพราะได้พบเหรียญทองแดงที่ผลิตขึ้นใช้เมื่อ
ค.ศ. ๑๗๔๕ (พ.ศ. ๒๒๘๘) และ ๑๗๕๓ (พ.ศ. ๒๒๙๖)
(โบราณวัตถุฮอลันดาพบในอยุธยา. ภูมิพัฒน์ พุ่มพงษ์-
แพทย์, กองโบราณคดี พ.ศ. ๒๕๒๗)

สำหรับปืนใหญ่นี้ผู้เขียนเคยเขียนลงในหนังสือ
ศิลปวัฒนธรรมแล้ว แต่ปืนฮอลันดาที่พบใหม่นี้อยู่ที่

มีอักษรเป็นภาษาฮอลันดา? ยังไม่ได้อ่านและแปลต้องให้ผู้ชำนาญด้านภาษา
โบราณอ่านและแปลอีกครั้ง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา ๑ กระบอก กระทรวง
ต่างประเทศ ๑ กระบอก และ ๒ กระบอกที่จะ
กล่าวถึงอยู่หน้ากองบัญชาการกองทัพบก ถนน
ราชดำเนิน

ปืนนี้แต่เดิมจอมพลประพาส จารุเสถียร มอบ
ให้กองบัญชาการกองทัพภาคที่ ๑ เป็นปืนเนื้อสำริด
ปากกระบอกหันออกจากตึกบัญชาการ ด้านบนมี
อักษรโรมันซึ่งต้องให้นักอักษรศาสตร์หรือผู้ชำนาญ
เฉพาะด้านอ่านแปล และมีตัวเลขเข้าใจว่าเป็น ค.ศ.
๑๗๕๙ (สมัยพระเจ้าอู่ทองพม่าขึ้นเข้ามาก่อนเสียกรุง ๘
ปี) และที่สำคัญมีชื่อเป็นตัวอักษรไทยอ่านว่า “ผู้ศึกชนะ”
กระสุนสองนิ้ว กินดินห้าตำลึง ลักษณะน่าจะเป็นปืน
ประจำกองเรือ V.O.C หรือปืนที่ใช้ในประจำการ
กองทัพไทยสมัยพระเจ้าทรงธรรม หรือพระเจ้าอู่ทองพม่า
ในสมัยพระนครศรีอยุธยาตอนปลาย

^๑ ศ.จ.นายแพทย์สำราญ วงศ์พำ, ปืนใหญ่ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เนเธอร์แลนด์สร้าง. กรมศิลปากร ปีที่ ๓๓ เล่มที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๒
หน้า ๗๐.

^๒ กรมศิลปากร, นิตยสารกรมศิลปากรปีที่ ๓๓ เล่มที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๓๓ หน้า ๓๔ รูปที่ ๑๗

งานกรมศิลป์
ดวงฤทธิ แคล้วปลอดภัย
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

แนะนำศูนย์ข้อมูลศิลปโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

ศูนย์ข้อมูลศิลปโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก

คือคลังกลาง CENTRAL STORAGE ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศ ที่จะเก็บรักษาศิลปโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นสมบัติของชาติทั้งหมดที่ได้จากการขุดค้น และขุดแต่งทางโบราณคดีโดยกรมศิลปากร ตลอดจนทั้งจากการขยายคลังสมบัติวัฒนธรรมดั้งเดิมจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร รวมไปถึงได้จากการบริจาคจากประชาชนหรือจากการยึดอายัดศิลปโบราณวัตถุที่มีผู้ลักลอบขุดค้นและนำออกนอกประเทศ ซึ่งได้กลับมาเป็นสมบัติของชาติ อันเนื่องมาจากผืนแผ่นดินไทยในปัจจุบันนี้ คืออยู่อารยธรรมเก่าแก่ ร่ำรวยด้วยมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ล้ำค่า งดงาม และมีความยิ่งใหญ่ไม่แพ้นานาชาติใด ๆ ในโลก

ศูนย์ข้อมูลแห่งนี้ จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่สำหรับจัดเก็บ ดูแล รักษา และรวบรวมศิลปโบราณวัตถุ ซึ่งศูนย์ข้อมูลนี้จะเป็นศูนย์กลางที่จะดูแล รักษา ปกป้องคุ้มครองสมบัติชาติล้ำค่าเหล่านี้ไว้ ก่อนที่จะนำไปจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต่างๆ และเพื่อนำศิลปโบราณวัตถุที่ต้องการหมุนเวียนกลับจากการจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศมาเก็บรักษาไว้ สำหรับการศึกษาค้นคว้า จัดทำข้อมูลใหม่ๆ เพื่อนำเสนอผ่านศิลปโบราณวัตถุที่จะนำไปจัดแสดงชุดใหม่ต่อไป

รูปแบบการนำเสนอ

ศูนย์ข้อมูลฯ จะนำเสนอในรูปแบบของ คลังเปิด

(VISIBLE STORAGE) หรือคลังกึ่งนิทรรศการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มสุนทรียภาพของการจัดแสดงเข้าไปในการจัดระบบคลัง ผู้สนใจจะสามารถเข้าชม และศึกษาได้อันจะเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ ปกป้องคุ้มครองสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงการให้บริการข้อมูลด้านวิชาการ ตามนิยามของสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (INTERNATIONAL COUNCIL OF MUSEUM) ที่ต้องการให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ดังนั้น รูปแบบการนำเสนอ จึงได้จำแนกประเภทวัตถุพิพิธภัณฑ์ไว้ตามชนิดของวัสดุเป็นสำคัญดังนี้

โบราณศิลปวัตถุประเภทเครื่องหิน แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

ประติมากรรม และชิ้นส่วนประติมากรรม เช่น

- ประติมากรรมรูปเคารพต่างๆ
- ประติมากรรมสำหรับประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม

- ใบเสมา

ฯลฯ

โบราณศิลปวัตถุประเภทเครื่องไม้ แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม

ประติมากรรมและชิ้นส่วนประติมากรรม ได้แก่

- ประติมากรรมรูปเคารพประเภทต่างๆ
 - ประติมากรรมเพื่อความงามทางสุนทรียภาพ
- เครื่องมือใช้สอยประเภทต่างๆ เช่น

- เครื่องเขิน

- เครื่องมุก

เครื่องดนตรีประเภทต่างๆ

พาหนะประเภทต่างๆ

โบราณศิลปวัตถุประเภทเครื่องโลหะ แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

เงินตรา

ประติมากรรม และชิ้นส่วนประติมากรรม ได้แก่

- ประติมากรรมรูปเคารพประเภทต่างๆ
- ประติมากรรมเพื่อความงามทางสุนทรียภาพ

เครื่องมือ เครื่องใช้ประเภทต่างๆ

- เครื่องมือ เครื่องใช้สมัยก่อนประวัติศาสตร์

- เครื่องมือ เครื่องใช้สมัยประวัติศาสตร์

โบราณศิลปวัตถุประเภทเครื่องดินเผา แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

พระพิมพ์สมัยต่างๆ

ภาชนะประเภทที่ใช้ในเรื่องของคติความเชื่อ ได้แก่ ภาชนะดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ภาชนะประเภทเครื่องถ้วย ได้แก่ เครื่องถ้วยในสมัยประวัติศาสตร์ที่ผลิตด้วยเทคนิค และกรรมวิธีแบบต่างๆ ตามพัฒนาการแห่งภูมิปัญญาในแต่ละสมัย

ประติมากรรม และชิ้นส่วนประติมากรรมประเภทต่างๆ

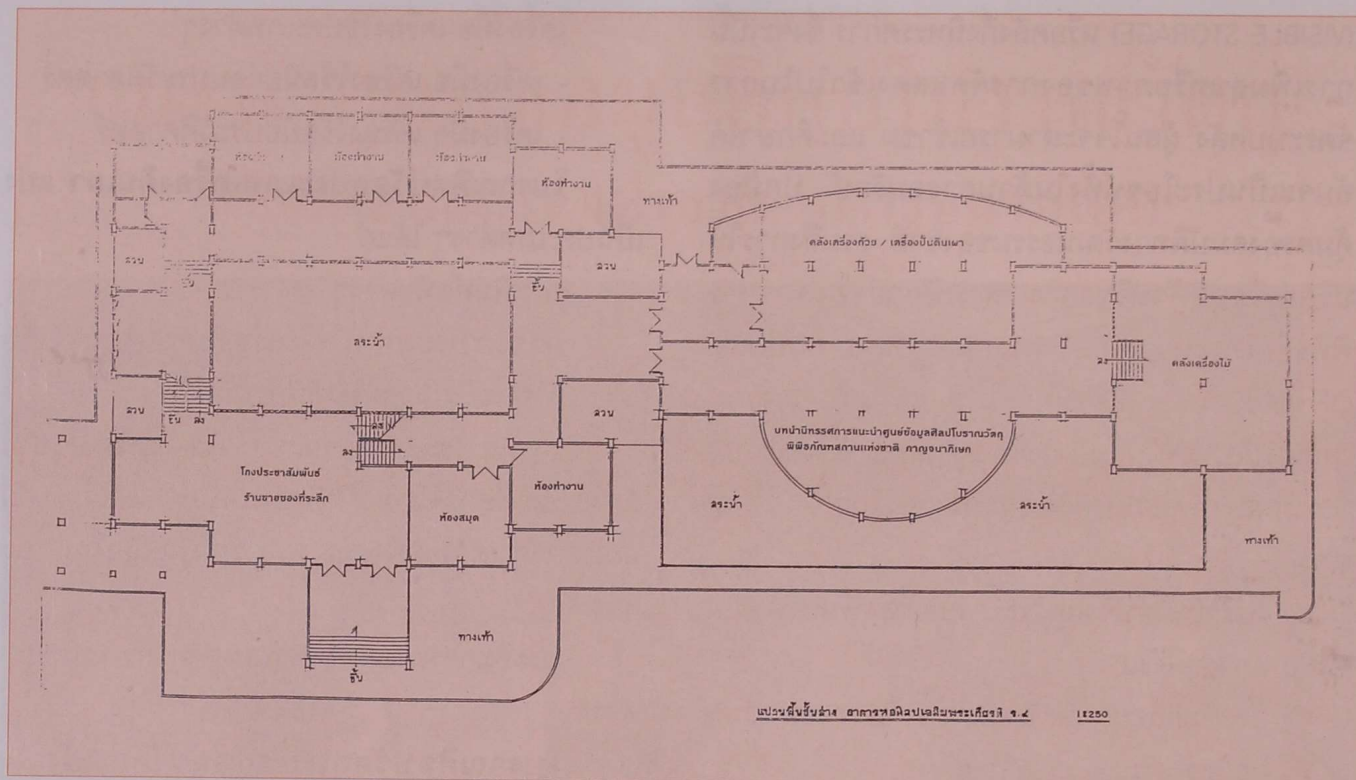
โบราณศิลปวัตถุประเภทปูนปั้น แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

ประติมากรรมและชิ้นส่วนประติมากรรม ได้แก่

- ประติมากรรมรูปเคารพประเภทต่างๆ

- ประติมากรรมสำหรับประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม

แปลนผังชั้นล่าง อาคารหอศิลป์เฉลิมพระเกียรติ ร.๙

โบราณศิลปวัตถุประเภทเบ็ดเตล็ด แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

เครื่องจักสานพื้นบ้าน

ผ้าโบราณ

เครื่องแก้ว

หนังใหญ่

สมุดไทย

เครื่องประดับ

ภาพจิตรกรรม

อาวุธ

สิ่งเทียม

โบราณศิลปวัตถุแต่ละประเภท ได้จัดแสดงไว้ในลักษณะการแบ่งเขตพื้นที่ (ZONE) ตามลักษณะชนิดของวัตถุ (MATERIAL OBJECT) โดยคำนึงถึงพื้นที่ที่จะรองรับวัตถุได้ทั้งหมด และไม่ละทิ้งคุณลักษณะความงามทางสุนทรียภาพ

การให้บริการข้อมูล

ศูนย์ข้อมูลนี้จะพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์ข้อมูลศิลป-

โบราณวัตถุพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ด้วยการพัฒนา ระบบการจัดเก็บ ระบบทะเบียนพิพิธภัณฑ์ ระบบฐานข้อมูลทางวิชาการ ให้ผู้สนใจสามารถเข้าศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลศิลปโบราณวัตถุเหล่านี้ได้จากการค้นหาในระบบคอมพิวเตอร์และจากศิลปโบราณวัตถุที่จัดเก็บรักษาอยู่ในคลังดังกล่าว ทั้งในอนาคตข้อมูลเหล่านี้จะรวมถึงข้อมูลของศิลปโบราณวัตถุที่จัดแสดงอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา วิจัย งานทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

การให้บริการ ได้จัดไว้ใน ๒ ลักษณะ คือ

๑. การให้บริการด้วยระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ โดยการป้อนข้อมูลประจำวัตถุตามคำแนะนำในหน้าจอคอมพิวเตอร์ จากนั้นคอมพิวเตอร์จะทำการประมวลข้อมูล และรายละเอียดของวัตถุที่ต้องการออกมา ซึ่งจะสามารถศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลศิลปโบราณวัตถุในต่างประเทศได้อีกด้วย โดยผู้ค้นคว้าข้อมูลอาจไม่จำเป็นต้องเข้าไปค้นคว้าในคลัง

แปลนพื้นชั้นบน อาคารหอศิลป์เฉลิมพระเกียรติ ร.๙

ศิลปโบราณวัตถุ หรือเดินทางไปยังสถานที่ที่วัตถุเหล่านั้นจัดแสดงอยู่ก็ได้

๒. การให้บริการโดยผู้สนใจสามารถขอชม
ศิลปโบราณวัตถุ วัตถุจริงได้ ในกรณีที่ต้องการศึกษา
ลงในรายละเอียดเพิ่มเติม

เป้าหมายการให้บริการ

นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ นักวิชาการ ผู้ที่ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนผู้สนใจ ทั้งใน เขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมไปถึงผู้สนใจ ทั่วประเทศ ซึ่งศูนย์ข้อมูลแห่งนี้ จะเป็นศูนย์ข้อมูล ทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่ สมบูรณ์แบบแห่งหนึ่ง ในภูมิภาคทางตอนเหนือของ กรุงเทพมหานคร เพื่อรองรับการขยายตัวของแหล่ง ชุมชน ตลอดจนหน่วยงาน องค์กร สถานศึกษาที่ กำลังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแถบภูมิภาคนี้ และใน อนาคตจะเป็นศูนย์ข้อมูลที่สมบูรณ์แบบแห่งหนึ่งของ ประเทศไทยด้วย

ศูนย์ข้อมูลศิลปโบราณวัตถุพิพิธภัณฑ์สถาน

แห่งชาติกาญจนาภิเษก เป็นแหล่งความรู้เพื่อการศึกษา
ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี
อีกแห่งหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญที่จะช่วยเสริม
ส่งให้ประชาชนผู้รักการศึกษา ใฝ่หาความรู้ ไม่ว่าเด็ก
เยาวชน หรือผู้สนใจทั่วไป ได้เสาะแสวงหาความรู้มา
เพิ่มพูนให้กับตนเองได้ทุกโอกาส เป็นการกระจาย
โอกาสทางการศึกษาสู่มวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ประสิทธิผล ศูนย์ข้อมูลแห่งนี้จึงเป็นประหนึ่งสิ่งที่จะ
นำผู้สนใจไปสู่ประตูแห่งโลกความรอบรู้อันกว้างใหญ่
ไพศาล และความเพลิดเพลินใจ อันมีส่วนช่วยจรรโลง
สังคมให้ก้าวหน้า ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
ประชาชนซึ่งเป็นทรัพยากรอันสำคัญของชาติบ้านเมือง
ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ เพียบพร้อมทั้งด้านสติปัญญา
และคุณธรรม

แผนการดำเนินงาน

๑. ศูนย์ข้อมูลโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

การดำเนินงานที่ผ่านมา ขณะนี้ได้ดำเนินการ

ก่อสร้างอาคารไปแล้ว ๒ อาคาร เพื่อให้สามารถรองรับปริมาณโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี การบริจาค และจากการตรวจจับอายุัด หรือยึดจากการลักลอบนำออกนอกประเทศ ซึ่งถือว่าทั้งหมดเป็นทรัพย์สินแผ่นดิน เป็นสมบัติวัฒนธรรมของชาติที่ทวีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับและเพื่อจัดแสดงให้บริการในการศึกษาค้นคว้า เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เป็นแนวใหม่ของพิพิธภัณฑ์สถานอีกรูปแบบหนึ่งได้

แผนการดำเนินงานขั้นต่อไป

๑. ออกแบบและดำเนินการจัดแสดง ให้เป็นคลังกลางกึ่งนิทรรศการ และศูนย์ข้อมูลทางวิชาการ ให้แล้วเสร็จสามารถเปิดบริการได้ภายในปีงบประมาณ ๒๕๔๔

๒. พัฒนาข้อมูลทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ให้เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ และขยายเครือข่ายให้ติดต่อกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั่วประเทศ และพิพิธภัณฑ์สถานต่างประเทศได้ในอนาคต

๓. เปิดบริการศูนย์ข้อมูลแก่สาธารณชน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๔. จัดพิมพ์คู่มือการบริการและเอกสารการประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนการดำเนินงานและงบประมาณ

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน			งบประมาณ ๔๕,๔๐๐,๐๐๐
	๒๕๔๓	๒๕๔๔	๒๕๔๕	
๑. ปรับปรุงเพิ่มเติมสิ่งก่อสร้างอาคารคลัง	-			๙๐๐,๐๐๐
๒. ออกแบบและจัดแสดงคลังกึ่งนิทรรศการและศูนย์บริการข้อมูล	-		-	๒๐,๐๐๐,๐๐๐
๓. พัฒนาระบบข้อมูลทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ				๕,๐๐๐,๐๐๐
๔. ปรับปรุงพื้นที่เฉพาะบริเวณอาคารคลัง ๑ และ ๒ (ถมดิน ๔๑ ไร่ และทำถนนภายใน)	-		-	๑๕,๐๐๐,๐๐๐
๕. ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ (อาคารคลัง และอาคารหอศิลป์แห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ)	-		-	๔,๐๐๐,๐๐๐
๖. โครงการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต*				๕๐๐,๐๐๐/ปี

*เป็นโครงการที่จัดตั้งให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทุกแห่งทั่วประเทศตามลำดับระดับของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนภายในท้องถิ่นกับ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด ในการจัดกิจกรรมพิเศษ

รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด นายประจักษ์ ชนะโรค ประธานในพิธี พร้อมด้วยนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด นายบรรจง ไชยศิริจันทร์ ประธานกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดร้อยเอ็ด นายปิยะ ไสณะชัย ผู้ทรงคุณวุฒิจังหวัดร้อยเอ็ด (นายวิระ วุฒิจำนงค์) และแขกผู้มีเกียรติร่วมพิธีเปิดนิทรรศการพิเศษ

ตามคำริของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นางสาวกัญญา ศิลปอาชา) มีนโยบายและแนวทางให้เอกชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการบริหารกิจการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เพื่อให้การบริหารงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปแบบมากยิ่งขึ้น นโยบายดังกล่าวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ได้ดำเนินการมาตลอด โดยจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาการบริหารงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด ขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภายในท้องถิ่น เพื่อให้คำแนะนำเสนอความคิดเห็นด้านวิชาการการจัดนิทรรศการพิเศษและการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด ในทุกๆ ด้าน ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งนี้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด ได้จัดนิทรรศการพิเศษ เรื่อง “ร้อยเอ็ดไทยไปเขมร” ขึ้น ณ ห้องจัดแสดงนิทรรศการพิเศษ ชั้น ๓ อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด เนื้อหาสาระในการจัดแสดงเป็นการนำเสนอภาพถ่ายของปราสาทหินสำคัญต่างๆ เช่น นครวัด นครธม

รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรฒ ศรีสุโร ให้เกียรติมาบรรยายนำชมและประวัติความเป็นมาของปราสาทต่างๆ ในประเทศกัมพูชาพร้อม
เส้นทางเดินทาง

บรรดาแขกผู้มีเกียรติร่วมฟังคำบรรยายและชมนิทรรศการ

และภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชา ๓๐๐ กว่า
ภาพ ซึ่งถ่ายโดยผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดร้อยเอ็ด
นายวีระ วุฒิจำนงค์ และรองศาสตราจารย์ ดร.วิโรฒ
ศรีสุโร อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ร่วมเดินทางพร้อมทั้งบันทึก
ภาพเรื่องราวต่างๆ ที่ได้ไปในประเทศกัมพูชามาลงบน
แผ่นฟิล์ม และถ่ายทอดคำบอกเล่า ความประทับใจ
ของสถานที่ต่างๆ ที่ได้ไปในประเทศกัมพูชา จัดแสดง
เป็นนิทรรศการ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจ

ทั่วไปที่ไม่มีโอกาสได้ไปเที่ยวชมและได้สัมผัสบรรยากาศ
กาศต่างๆ จากสถานที่จริงได้เที่ยวชมและสัมผัส
บรรยากาศต่างๆ ผ่านทางภาพถ่ายและคำบรรยาย
ของนิทรรศการพิเศษครั้งนี้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์
ทั้งด้านการศึกษา และประวัติศาสตร์ของประเทศ
กัมพูชาอีกด้วย นิทรรศการพิเศษดังกล่าว ผู้ทรง
คุณวุฒิของจังหวัดร้อยเอ็ด นายวีระ วุฒิจำนงค์ เป็น
ผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการจัดนิทรรศการครั้งนี้
และมอบนิทรรศการดังกล่าวให้กับพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ ร้อยเอ็ด นำไปใช้ประโยชน์เป็นนิทรรศการ
หมุนเวียนให้สถานศึกษาต่างๆ ที่สนใจเยี่ยมไปจัดแสดง
ได้ต่อไป นิทรรศการพิเศษครั้งนี้จัดแสดงระหว่าง
วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ - ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓
ในวันเวลาทำการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
ร้อยเอ็ด สนใจติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด โทร./โทรสาร (๐๔๓)
๕๑๔๔๕๖

จากสนาม
อรุณศักดิ์ ถึงมณี
อุทยานประวัติศาสตร์ ภูพระบาท

ถ้ำพระนาหลวง : ศาสนสถานร่วมสมัยกับภูพระบาท

ภาพทั่วไปภายในวัดถ้ำพระนาหลวง อ.บ้านผือ อุดรธานี

พื้นที่ในเขตอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีนั้น เป็นบริเวณที่พบร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดี อยู่ค่อนข้างมาก และมีอายุสมัยที่หลากหลายกัน ออกไป โดยเฉพาะกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่บน ภูเขา (ภูพระบาท) ซึ่งเรียกกันในปัจจุบันว่า “อุทยาน ประวัติศาสตร์ภูพระบาท” นั้นได้ค้นพบแหล่งโบราณคดี และโบราณสถานอยู่มากกว่า ๖๔ แห่ง ในเขตพื้นที่ ๔๓๐ ไร่ ซึ่งกรมศิลปากรได้พัฒนาและปรับปรุงให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอุดรธานี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ แล้ว

โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท นั้น มีทั้งแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดัง

เช่น ภาพเขียนสีหรือศิลปะเก่าต่างๆ ตลอดจนถึง ศาสนสถานในสมัยประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี และถึงสมัยอิทธิพลลาว (ล้านช้าง) ตามลำดับ ซึ่งนับเป็นกลุ่มโบราณสถานที่นักวิชาการสามารถใช้ ศึกษาถึงเรื่องราวและพัฒนาการของมนุษย์ได้อย่าง ค่อนข้างสมบูรณ์ จุดเด่นของศาสนสถานบนอุทยาน ประวัติศาสตร์ภูพระบาท ได้แก่ การดัดแปลงเพิงหิน ธรรมชาติ ด้วยการสกัดหินจนกลายเป็นห้องสำหรับ บำเพ็ญเพียร ตลอดจนการเจาะสลักพื้นหินเพื่อปัก โบสถ์หรือหลุมเสา สำหรับใช้เป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ใน การประกอบพิธีกรรมต่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่ไม่ค่อยพบ กันมากนักในโบราณสถานแห่งอื่นๆ

จากการสำรวจพื้นที่โดยรอบภูพระบาทเพิ่มเติมของคณะสำรวจจากอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทพบว่า นอกจากโบราณสถานบนภูพระบาทแล้ว ยังปรากฏร่องรอยของศาสนสถานประเภทเดียวกันนี้ที่บริเวณถ้ำพระนาหลวง ซึ่งอยู่ห่างจากภูพระบาทไปทางทิศเหนือประมาณ ๑๐ กิโลเมตรด้วย นับเป็นข้อมูลที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาถึงความสัมพันธ์ในอดีตของชุมชนโบราณในพื้นที่แถบนี้ได้เป็นอย่างดี

การเดินทางไปยังถ้ำพระนาหลวงนั้น หากออกเดินทางจากอำเภอบ้านผือ ให้ไปตามทางหลวงหมายเลข ๒๔๓๘ ซึ่งผ่านบริเวณบ้านดัว (ที่อยู่เชิงเขาของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท) จากนั้นจึงเดินทางไปยังบ้านน้ำจ้ว และแยกซ้ายเข้าถนน รพช. น้ำจ้ว-ลาดหอคำ ผ่านไปยังบ้านคำดัว บ้านสระคลอง จนถึงบ้านนาหลวง ซึ่งมีทางขึ้นเขาสู่วัดถ้ำพระนาหลวง รวมระยะทางจากอำเภอบ้านผือถึงโบราณสถานแห่งนี้ประมาณ ๓๖ กิโลเมตร

ที่ตั้งของวัดถ้ำพระนาหลวง เป็นเนินเขาขนาดเล็ก อยู่ในเขตการปกครองของบ้านนาหลวง ต.คำดัว

เพิงหินหมายเลข ๑ สลักเป็นพระพุทธรูปยืน

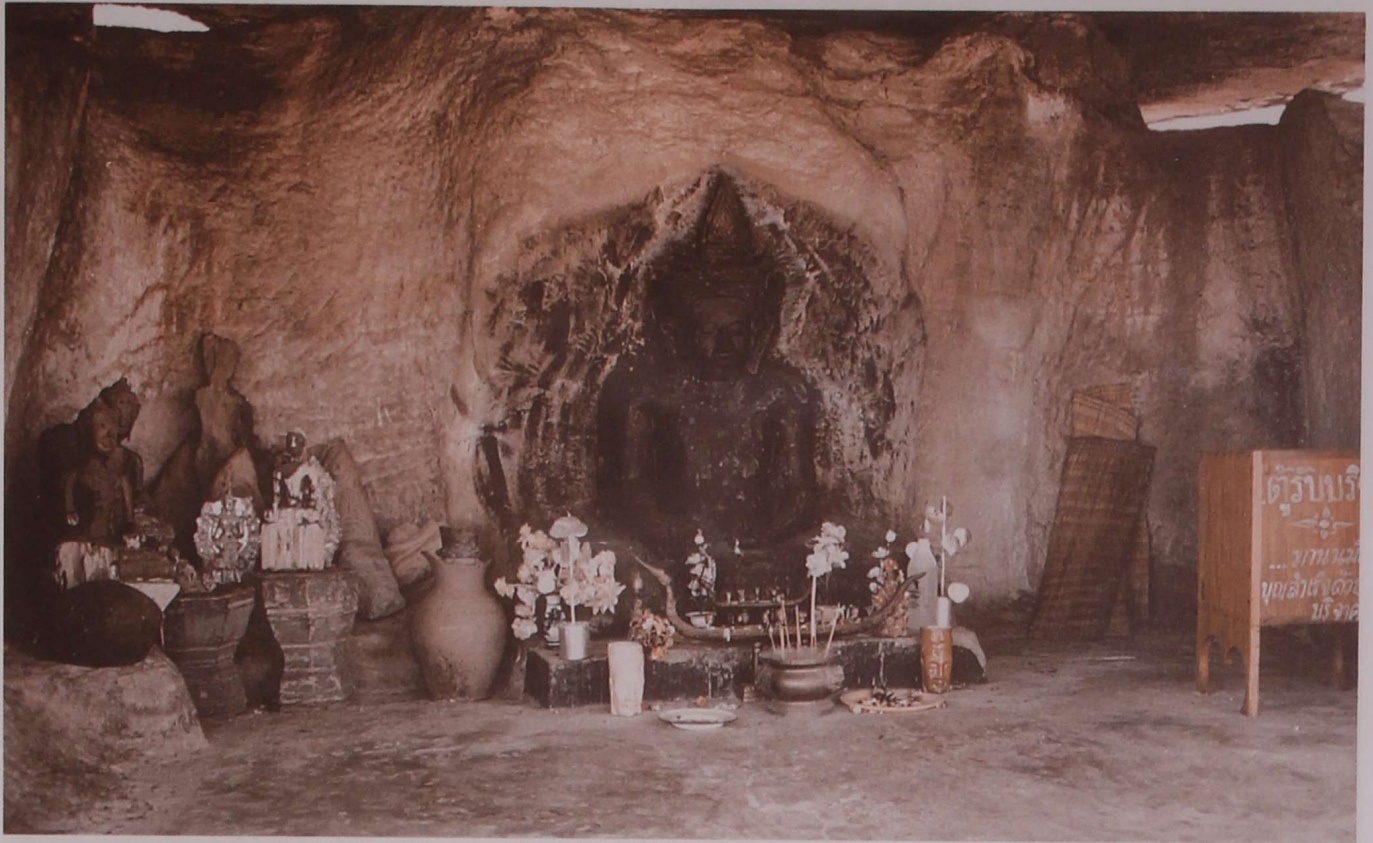
อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี ภายในเขตวัดปัจจุบันมีการสร้างอาคารเสนาสนะอยู่หลายหลังและใช้เป็นที่จำพรรษาของภิกษุสงฆ์

ข้อมูลจากการสำรวจของฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร ได้กล่าวถึงพื้นที่บริเวณนี้ไว้ในหนังสือศิลปะถำกลุ่มบ้านผือ (พ.ศ. ๒๕๓๓) ว่า ได้พบภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์อยู่ทางด้านล่างของเพิงหิน ๕ แห่ง เขียนภาพด้วยสีแดง เป็นลายสัญลักษณ์ ลายเรขาคณิต ที่ไม่สามารถกำหนดรูปทรงอย่างแน่ชัดได้

จากการสำรวจเพิ่มเติมของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท พบว่านอกจากภาพเขียนสีดังกล่าวแล้ว ภายในวัดถ้ำพระนาหลวงยังมีโบราณวัตถุสถานที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง ดังนี้

๑. เพิงหินหมายเลข ๑ เพิงหินนี้ตั้งอยู่กลางลานหน้าวัด เป็นเพิงหินที่เกิดจากการกระทำตามธรรมชาติจนเป็นแท่งสูง ด้านบนมีแท่งหินแบนวางทับอยู่ ด้านหน้าของเพิงหิน (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) ได้มีการสกัดหินเป็นพระพุทธรูปยืน โดยมีรอยปั้นพอกด้วยปูนเป็นพระยืนปางเปิดโลก ทางด้านหน้าและหลังของเพิงหินเทพื้นด้วยปูนซีเมนต์ และทางวัดได้นำใบเสมาหินสมัยทวารวดีมาปักไว้ รวม ๘ ใบ อย่างไรก็ตามมีข้อมูลที่ยืนยันได้ว่า ใบเสมาเหล่านี้ไม่ใช่ของเดิมที่อยู่ที่นี่ แต่เป็นโบราณวัตถุซึ่งนำมาจากแหล่งอื่น จากการสอบถามได้ความว่าทางวัดได้นำมาจากเนินโบราณสถานทางด้านล่างของภูเขา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบริเวณถ้ำพระนาหลวงมากนัก

๒. เพิงหินหมายเลข ๒ ตั้งเยื้องไปทางด้านหน้าของเพิงหินหมายเลข ๑ ห่างประมาณ ๑๐ เมตร ลักษณะเป็นเพิงหินซ้อนกันตามธรรมชาติ แต่มีรอยสกัดเพิงหินด้านล่างด้วยเครื่องมือโลหะ จนกลายเป็นห้องโถง กว้างประมาณ ๓ x ๓ เมตร ทางส่วนหลังของผนังห้อง สลักเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย แบบนูนสูงติดกับผนังหิน ลักษณะของพระพักตร์แสดงอิทธิพลศิลปะพื้นเมือง สวมเครื่องประดับเศียรเป็นทรงกรวยแหลม

เพิงหินหมายเลข ๒ ที่มีการสกัดเพิงหินจนกลายเป็นห้อง และแกะสลักพระพุทธรูปนั่งติดกับผนังหิน

ทางด้านข้างขององค์พระพุทธรูปนั่ง เป็นที่เก็บรักษาพระพุทธรูปหินและไม้ที่สวยงามหลายองค์แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า พระพุทธรูปไม้ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพผุพังไปมากแล้ว สำหรับชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินบางชิ้นก็มีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อย เนื่องจากแสดงถึงศิลปกรรมในสมัยทวารวดี โดยมีอิทธิพลของศิลปะพื้นเมืองเข้าไปผสมผสาน

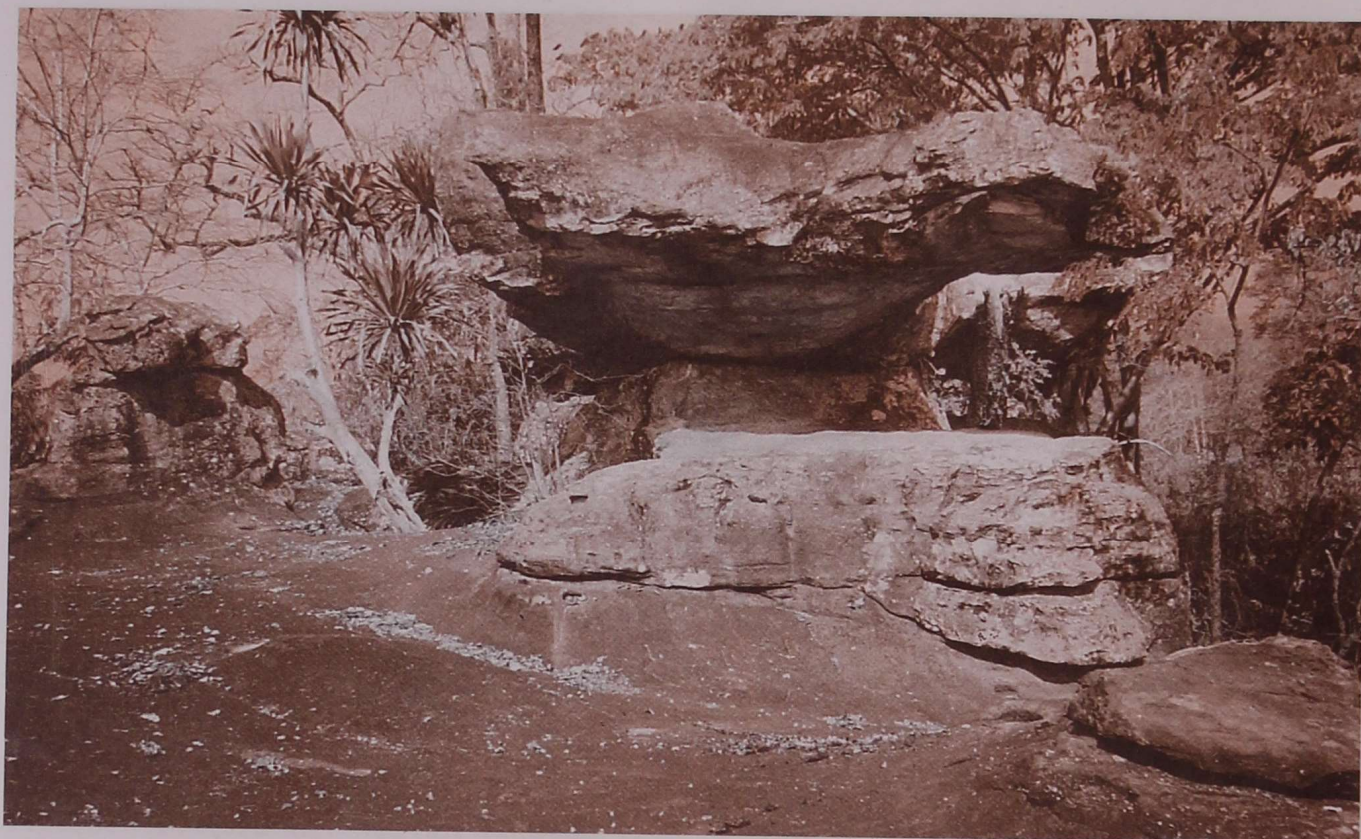
๓. เพิงหินหมายเลข ๓ ตั้งอยู่เยื้องไปทางด้านหลังของเพิงหินหมายเลข ๑ ห่างประมาณ ๕ เมตร มีลักษณะเป็นเพิงหินธรรมชาติที่มีรอยการสกัดหินจนเป็นห้องพื้นเรียบ ขนาดกว้างประมาณ ๒.๕๐ เมตร มีความสูงของพื้นห้องประมาณ ๑ เมตร

๔. เพิงหินหมายเลข ๔ อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเพิงหิน

หมายเลข ๓ ห่างออกไปประมาณ ๒๐ เมตร ลักษณะเป็นเพิงหินธรรมชาติ แต่มีการสกัดพื้นลานหินข้างหน้าเป็นหลุมกลมเรียงกันเป็นแนว สันนิษฐานว่า หลุมกลมเหล่านี้น่าจะเป็นหลุมเสาที่รองรับหลังคาเครื่องไม้ที่ต่อเชื่อมมาจากเพิงหินดังกล่าว แนวหลุมเสา

พระพุทธรูปไม้ - หิน ที่เก็บรักษาไว้ในเพิงหินหมายเลข ๒

สภาพของเพิงหินหมายเลข ๕ ที่มีการสลักหินเป็นหลุมเสาอยู่รอบเพิงหิน

กว้างประมาณ ๓ เมตร ยาว ๖.๕๐ เมตร

๕. เพิงหินหมายเลข ๕ อยู่ห่างไปราว ๑๐๐ เมตร ทางด้านหน้าของเพิงหินหมายเลข ๑ มีลักษณะพิเศษคือ เป็นเพิงหินธรรมชาติมีรอยสลักหินเป็นหลุมกลมจำนวนมากเรียงเป็นแนวอยู่รอบเพิงหิน เข้าใจว่าน่าจะใช้ประโยชน์ในลักษณะของหลุมเสา ซึ่งแต่เดิมคงต่อเป็นหลังคายื่นออกมาคลุมลานด้านนอกไว้เพื่อใช้พื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

เมื่อพิจารณาถึงอายุสมัยของแหล่งโบราณคดีที่ถ้ำพระนาหลวง โดยการเปรียบเทียบกับโบราณสถานกลุ่มภูพระบาทแล้ว สันนิษฐานได้ว่า บริเวณนี้คงเริ่มมีกิจกรรมของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (จากหลักฐานภาพเขียนสี) ส่วนการสลักหินสำหรับใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมและการบำเพ็ญเพียรนั้น น่าจะกระทำขึ้นในสมัยทวารวดีหรือหลังจากนั้น นอกจากนี้ก็ยังพบว่ามีการใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นศาสนสถานสมัยล้านช้างต่อมาด้วย ดังตัวอย่างเช่น การปั้นปูนประดับตกแต่งองค์พระพุทธรูป

รูปยืน ตลอดจนการพบพระพุทธรูปไม้ที่มีลักษณะศิลปกรรมพื้นเมืองภายในเพิงหินหมายเลข ๒ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเหล่านี้เป็นเพียงผลจากการสำรวจเบื้องต้นในเวลาที่จำกัด ซึ่งทางอุทยานได้ตั้งเป้าหมายในการสำรวจเพิ่มเติมต่อไป เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโบราณบนภูพระบาทกับอาณาบริเวณโดยรอบ อันจะทำให้เรื่องราวของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทกระจ่างชัดขึ้นในระดับหนึ่ง

บทความพิเศษ

กัลยาณี กิจโชติประเสริฐ

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น

แนวคิดการจำลองภาพชีวิต จากหลักฐานทางโบราณคดี อีกทางเลือกหนึ่งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

หลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน จ.อุดรธานี

ถ้าใครมีโอกาสไปชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่จัดแสดงโครงกระดูกมนุษย์และโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากการขุดค้นทางโบราณคดี โดยคงสภาพดั้งเดิมตามที่ค้นพบ ซึ่งมีอยู่หลายแห่งในเมืองไทย จะพบว่าเกือบทุกแห่งกำลังประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน คือการเสื่อมสภาพของโบราณวัตถุ...แม้ว่าจะทำการอนุรักษ์ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์แล้วก็ตาม

อะไรเป็นสาเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น? คำตอบคือสภาวะความเป็นจริงตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นตัวอย่างง่าย ๆ ในการบอกให้เราเรียนรู้ที่จะปรับตัวอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ไม่ใช่การเอาชนะแต่อย่างเดียว

หลุมจัดแสดงกลางแจ้งในเมืองไทยกำลังประสบปัญหา...บางแห่งเกิดน้ำท่วม เนื่องจากการซึม

ขึ้นมาของน้ำใต้ดิน บางแห่งมีปริมาณเกลือในดินสูง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อโบราณวัตถุ บางแห่งแม้จะไม่มีปัญหาเรื่องเกลือ และระดับน้ำใต้ดิน แต่การที่โครงกระดูกและโบราณวัตถุต้องกระทบกับอากาศที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ก็ล้วนทำให้เกิดการเสื่อมสภาพ ผุกร่อนและสลายไปในที่สุด

จากสิ่งที่เกิดขึ้นหน่วยงานที่รับผิดชอบได้พยายามแก้ไขปัญหามาในหลายวิธีทาง ด้วยความมุ่งหวังให้เกิดสิ่งที่ดีที่สุด ให้คุ้มกับสิ่งที่ได้เริ่มต้นและลงทุนทำไป

อย่างไรก็ตาม หากเราเล็งเห็นความสำคัญของหลุมจัดแสดงกลางแจ้ง เพื่อเป็นแหล่งความรู้ของสังคม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บทความนี้จะขอ

หลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน จ.อุดรธานี

หลุมขุดค้นวัดโพธิ์ศรีใน จ.อุดรธานี

เป็นสื่อในการนำเสนอแนวความคิดการจำลองหลุมขุดค้นทางโบราณคดี ทั้งโครงกระดูก โบราณวัตถุ และบรรยากาศ เพื่อจัดแสดงแทนการใช้ของจริง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจ ในที่นี้ขอให้นักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจ ในที่นี้ขอให้นักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจ ในที่นี้ขอให้นักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจ ในที่นี้ขอให้นักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจ

การทำโบราณวัตถุจำลอง ไม่ใช่สิ่งใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้น แต่เป็นสิ่งที่มีความหมายแล้ว ด้วยเหตุผลแตกต่างกันไป ในประเด็นนี้ คือการนำมาประยุกต์ใช้กับหลุมแสดงกลางแจ้ง ภายใต้กรอบความคิดของการเป็นสื่อในการเรียนรู้ และตอบสนองการศึกษาวิจัยทางโบราณคดีได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่การจัดแสดงในรูปแบบเก่าทำไม่ได้

แน่นอนว่า การจำลองภาพชีวิตดังกล่าว จะให้เหมือนจริงในทุกรายละเอียด รวมถึงด้านความงามตามธรรมชาตินั้น คงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่หากมีการเริ่มต้น ย่อมต้องมีพัฒนาการ มีการเรียนรู้และสังสมประสบการณ์ เกิดเทคนิคและเทคโนโลยีในการสร้างสรรค์หลักการนี้ให้สมบูรณ์ อันเป็นปรัชญาพื้นฐานของการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดี...เรียนรู้อดีตเพื่อปัจจุบันและอนาคต

สิ่งที่เราจะได้จากการจัดแสดงตามแนวความคิดนี้ นอกจากเป็นการตัดปัญหาเรื่องผลกระทบจากสภาวะธรรมชาติ อันจะทำให้โบราณวัตถุเสียหายแล้ว เรายังสามารถทำการศึกษาวรรณกรรมของพื้นที่นั้นๆ ได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ สามารถทำการขุดค้นลงไปจนหมดชั้นหลักฐานทางวัฒนธรรม โดยนำโบราณวัตถุ

ทุกชิ้นมาวิเคราะห์และอนุรักษ์ตามกระบวนการทางโบราณคดี เพื่อแปลความชีวิตในอดีตของพื้นที่นั้นได้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดวัฒนธรรม ในขณะที่การจัดแสดงแบบเก่า นั้น เราต้องสูญเสียหลักฐานที่อยู่ใต้ดินในระดับล่างของชั้นที่จัดแสดง ซึ่งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการแปลความไม่มากนักน้อย เพราะเราไม่มีทางแน่ใจได้ว่าในระดับใดลงไปนั้นมีอะไร เหมือนหรือต่างจากที่เราเคยรู้หรือไม่ จนกว่าจะได้ทำการขุดค้น

นอกจากนี้ เมื่อขุดค้นจนหมดชั้นหลักฐาน เราสามารถรับรู้ข้อมูลทั้งหมด ใช้ประเมินได้ว่า หลักฐานมีความน่าสนใจ ควรนำมาจัดแสดง คือเรามีตัวเลือกหรืออาจจำลองทั้งหมดแล้วนำมาจัดแสดงหมุนเวียนก็ย่อมทำได้ และหากเราจัดสื่อแสดงได้อย่างเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย คำบรรยาย และโบราณวัตถุจริงที่นำมาอนุรักษ์และจัดแสดงไว้ในบริเวณใกล้เคียงกัน ก็น่าจะทำให้พิพจน์กลางแจ้งที่เกิดจากการจำลองเหล่านี้ ไม่อ่อนด้อยในการเป็นสื่อการเรียนรู้หรือศูนย์การศึกษาแต่อย่างใด

แต่สิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดในเวลานี้คือ การทำให้คนในสังคมหันมาให้ความสนใจกับประโยชน์และความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่องราวทางโบราณคดีผ่านสื่อเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นของจำลอง มากกว่าการยึดติดหรือตื่นเต้นเฉพาะกับการได้เห็นของจริง โดยมองข้ามความหมายและความเป็นมาในอดีตซึ่งก็คือบรรพบุรุษของมนุษย์เอง เพราะในความเป็นจริง ภายใต้ข้อจำกัด และกฎธรรมชาติ เราไม่อาจได้ทุกอย่างดังใจ...จะนั่นบางครั้ง...เราก็จำเป็นต้องเลือก

วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก
(ต่อจากปกหลังใน)

สิงห์เสนี น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดิน และได้รับการอนุญาตให้สร้างวัด จากกรมการศาสนา เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนาม วัดแห่งนี้ว่า “วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก” โดยมีสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์อุปถัมภ์ฝ่ายสงฆ์ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส

วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก ตั้งอยู่เลขที่ ๙๙๙ พระราม ๙ กาญจนาภิเษก ๑๙ ถนนพระราม ๙ เขต ห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เดิมเป็นที่ลุ่มว่างเปล่า ลักษณะที่ดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื้อที่ ๔ - ๒ - ๕๔ ไร่ จากแนวพระราชดำริที่ทรงมุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ได้ทำหน้าที่สำคัญเช่นครั้งในอดีตแก่ชุมชนรอบวัด และต่อมาก็ให้มีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน ราชการ ในการทำกิจกรรมอันจะเป็นประโยชน์กับบ้าน ชุมชนโดยรวมกันในลักษณะ ๓ ประสาน “บ้าน - วัด - โรงเรียน” หรือที่เรียกว่า “บวร” เพื่อเป็นการนำจุดเด่นที่มีอยู่ในสังคมไทยมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในลักษณะที่มีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด ดังนั้นแนวพระราชดำริในการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว ร่วมกับวัดเช่นในอดีตจึงเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการพัฒนาสังคมและวิถีชีวิตแบบไทย ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกฝ่ายทั้งบ้าน วัด ราชการ และโรงเรียน ในการรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมก้าวเดินไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษกแห่งนี้มีลักษณะ

เฉพาะที่มีความแตกต่างจากวัดแห่งอื่น ในส่วนของอุโบสถนั้นแรกเริ่มनावอากาศเอกอาวธู เงินชุกล้น อธิบติกรรมศิลปากร ได้นำขึ้นทูลเกล้าถวายแบบอุโบสถเพื่อทอดพระเนตร ทรงมีรับสั่งให้ย่อลงมาให้มีขนาดกะทัดรัด สอดคล้องกับลักษณะของชุมชน ด้วยไม่ทรงโปรดสิ่งที่ใหญ่โตเกินความจำเป็น ทรงมีพระราชประสงค์ให้วัดนี้เป็นวัดของชุมชนพระราม ๙ เพื่อใช้ในการประกอบศาสนกิจ จากเดิมที่ออกแบบให้จุคนได้ ๑๐๐ กว่า ทรงให้ลดลงเหลือเพียง ๓๐ - ๔๐ คนโดยใช้งบประมาณในการก่อสร้างไม่เกิน ๓ ล้านบาท จากเดิมที่ตั้งไว้ ๔๐ ล้านบาท ซึ่งชี้ให้เห็นความประหยัดและเรียบง่ายขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เน้นเพียงการใช้ประโยชน์สูงสุดเป็นสำคัญ

อุโบสถวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก มีการก่อสร้างโดยเน้นหลักการใช้สอยประโยชน์ในอาคารอย่างคุ้มค่า วัสดุก่อสร้างทั้งหมดเป็นของที่ผลิตในประเทศ โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก หน้าต่างเป็นอลูมิเนียม ประตูหน้าบันเป็นลายปูนปั้น ตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์รัชกาลที่ ๙ ซ่อฟ้าใบระกาเป็นลวดลายปูนปั้น ไม่มีการปิดทองประดับกระจก องค์ประกอบเครื่องบนหลังคาเป็นปูนปั้นลายใบไม้ ผนังและเสาก่ออิฐฉาบปูนเรียบทาสีขาว หลังคามุงกระเบื้องทำด้วยแผ่นเหล็กฉาบสีเทา บานประตูหน้าต่างใช้กรอบอลูมิเนียม ลูกฟักเป็นกระจก ภายใน

ฐานชุกชีทำด้วยหินอ่อน พระพุทธรูปทำด้วยทองเหลืองผสมทองที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างอุดมคติและเหมือนจริง ด้วยการทำจีวรแบบพระสงฆ์ที่เหมือนจริง พระเกศาเป็นแบบอุดมคติ ซึ่งมีลักษณะที่สวยงาม ปราณีตและกลมกลืน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อพระประธานประจำอุโบสถวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก ว่า “พระพุทธรูปกาญจนธรรมสถิต”

ส่วนอาคารอื่นๆ นั้นก็นั้น

อุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ส่วนพื้นกำแพงแก้วรอบอุโบสถปูด้วยหินทราย ลักษณะของอาคารเป็นการผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยกับสถาปัตยกรรมร่วมสมัย เน้นความเป็นเฉพาะในแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมปัจจุบัน โดยได้ต้นเค้าของการออกแบบอุโบสถมาจากพระอุโบสถ ๓ แห่งในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้แก่ พระอุโบสถวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร พระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และพระอุโบสถวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี

พระประธานประจำอุโบสถวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเลือกแบบพระพุทธรูปปางมารวิชัย (ปางชนะมาร) ลักษณะกึ่งจริงตามแนวพุทธศิลป์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระราชทานแก้ไขแบบเพียงเล็กน้อยด้วยพระองค์เอง จากแบบที่นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น อธิบดีกรมศิลปากรออกแบบทูลเกล้าฯ ถวาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนและพระอัจฉริยภาพในพระองค์เกี่ยวกับงานศิลปะอย่างยากที่จะหาใดเปรียบ

พระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพุทธลักษณะแบบรัตนโกสินทร์ ขนาดความสูงจากฐานถึงปลายรัศมี ๑๘๐ เซนติเมตร ขนาดหน้าพระเพล ๑๒๐ เซนติเมตร มีพุทธสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวาของพระประธาน

ให้สามารถเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนได้เป็นสำคัญ อีกทั้งยึดหลักแห่งความประหยัด เรียบง่ายและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งศาลาอเนกประสงค์ ภูมิเจ้าอาวาส ภูมิพระจำนวน ๕ หลัง หอระฆัง โรงครัว อาคารประกอบที่จำเป็น และสระน้ำ อาคารทุกหลังจะใช้สีขาวอันแสดงถึงความบริสุทธิ์ สะอาด สวยงาม และบริเวณพื้นที่โดยรอบได้ปลูกพันธุ์ไม้นานาชนิดทั้งไม้ป่า และพันธุ์ไม้หายาก ในลักษณะป่าผสมผสาน เพื่อให้เกิดร่มเงาและความร่มเย็นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่เข้ามาประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศตั้งวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก เป็นวัดในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๐ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานประกอบพิธีตัดลูกนิมิตอุโบสถวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ โดยพระราชสมณัตินี้ (อภิพล อภิพล) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส

นพรัตน์ พรหมน้อย งานเผยแพร่

เรียบเรียงจากหนังสือวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก จัดพิมพ์โดยฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)

บทความพิเศษ

นารัตน์ พรหมน้อย

งานเผยแพร่

วัดพระราม ๙ กาญจนภิเษก

ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพมหานคร นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น และมักจะเกิดขึ้นในชุมชนใหญ่ๆน้อยทั้งหลายที่มีระบบการจัดการไม่ดีพอ ชุมชนบึงพระราม ๙ ก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ประสบปัญหาดังกล่าว เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่งผลทำลายทั้งสภาพแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ซึ่งหากปล่อยทิ้งไว้ก็จะก่อให้เกิดของปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกไม่หยุดยั้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีพระราชดำริให้ทดลองแก้ไขปัญหาน้ำเสียด้วยวิธีเติมอากาศ ณ บริเวณบึงพระราม ๙ ในลักษณะเป็นระบบบำบัดน้ำเสียขนาดเล็ก และทำการทดสอบการบำบัดน้ำเน่าเสียที่ไหลมาตามคลองลาดพร้าวบางส่วนให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยใช้วิธี

เติมอากาศลงไปใต้น้ำและปล่อยให้ น้ำตกตะกอน และปรับปรุงสภาพน้ำก่อนระบายออกสู่ลำคลองตามเดิม รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพน้ำซึ่งเป็นการนำน้ำสะอาดจากแม่น้ำเจ้าพระยามาชะล้างทำความสะอาดคลองและระบายลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยอาศัยจังหวะน้ำขึ้นน้ำลงตามธรรมชาติ เป็นการบรรเทาปัญหาได้ในระดับหนึ่ง เมื่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าตามโครงการบึงพระราม ๙ ดำเนินไปได้ระยะหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริเพิ่มเติมเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๑ ให้มีการปรับปรุงสภาพพื้นที่และพัฒนาชุมชนในพื้นที่บริเวณข้างเคียงโครงการฯ พร้อมกันนั้นก็ให้มีการจัดตั้งวัดขึ้นในที่ดินที่อยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งนางสาวจวงจันทร์

ทับหลัง อูมามเหศวร

อายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๖
ปราสาทเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์